

Isten nékem erőm, bizodalmam
a 338. ének kánonszerű feldolgozása

A magyarországi evangélikusságnak jelentős része szlovák háttérű gyülekezetekben él, ha néha már csak családneveink emlékeztetnek őseink anyanyelvére. A szlovák nyelvű evangélikusok kegyessége pedig három évszázadon át összenőtt a Tranoscius énekeskönyvvel (Cithara Sanctorum).

Ennek az énekeskönyvnek 584. száma alatt találjuk a *Pan Bůh jest má síla i doufání* kezdetű hitvalló éneket, amit talán már a husziták is ismertek. Erre utal mai énekeskönyvünk jelzete, amely szerint első megjelenése az 1567-es Prágai graduálhoz köthető. E kéziratról sajnos még nem sikerült pontosabban megtudnom, Zalánffy Aladártól származik az adat a huszadik század közepéről. (A szlovák evangélikusok jelentőségéről a kottaközlés utáni oldalakon olvashatunk bővebben.)

Ha egynemű hangokon szólaltatjuk meg kánonban e dallamot, akkor kedves, kétszólamú hangzást kapunk. Ehhez mindössze a dallam közepén kell egy-egy ütem szünetet beiktatnunk, s a második szólam dallamát kicsit megváltoztatnunk. A közölt hangszeres kíséret logikus harmóniai rendet is teremt a két dallamszólam mellé.

Tanórákon, akár alsós diákokkal is megszólaltatható e kánon, de jól használható a magasabb évfolyamokban és az énekkari munkában egyaránt.

Bence Gábor

Isten nékem erőm, bizodalmam

Vietorisz József és
Schulek Tibor fordítása

EvÉk 338

Prágai graduál 1567, Tranoscius No 584
Kánonná alakította Bence Gábor 2021

Sz.

1. Is - ten né - kem e - rőm, bi - zo - dal - mam, Nyu - go - dal - mam,
3. Sem - mi en - gem tő - le el nem vá - laszt, Lá - tom már azt,

A.

1. Is - ten né - kem e - rőm, bi - zo - dal - mam, Nyu - go -
3. Sem - mi en - gem tő - le el nem vá - laszt, Lá - tom

Piano
ad lib.

6

Sújt - son bár sok fáj - dal - mam. Én ha - tal - má - ban
Hogy rám jót csak ő á - raszt. Tá - mo - gat en - gem

dal - mam, Sújt - son bár sok fáj - dal - mam. Én ha - tal -
már azt, Hogy rám jót csak ő á - raszt. Tá - mo - gat

12

Bí - zom s ol - tal - má - ban Él - tem foly - tá - ban.
E - rőt - len - sé - gem - ben És in - sé - gem - ben.

má - ban Bí - zom s ol - tal - má - ban Él - tem foly - tá - ban.
en - gem E - rőt - len - sé - gem - ben És in - sé - gem - ben.

Alapadatok a magyarországi evangélikus egyház szlovák gyökereiről

Az máig vitatott kérdés, hogy a szlovákok evangélikus hitének van-e közvetlen, megszakítatlan köze a huszitizmushoz. Huszita betörések voltak Magyarországon, az utolsó magyarországi huszita várakat Mátyás vívta vissza. (Azért a huszitizmus ekkorra már inkább volt elkeseredett rablóhadjárat, mint hitújítási mozgalom.) Mindenesetre a szlovák evangélikusok a huszitizmus leszármazottainak tartják magukat, és ez a tudat komoly tartást ad kegyességüknek. Ami azonban biztos, az az, hogy a lutheri reformáció egyik legfontosabb bástyái Magyarországon a német nyelvű városok voltak, akik "napi kapcsolatban" voltak a német területekkel, egyetemi városokkal, s így szinte azonnal megismerkedhettek a reformáció tanaival is. E városok körül többnyire szlovák nyelvű falvak helyezkedtek el, gyakran maga a város volt egy-egy falu kegyura is. Így nem volt kérdés, hogy a reformáció tanait elfogadták a szlovák lakosságú falvak. A magyar nemzetiségű területekhez képest jellemző e reformált szlovák községekre, hogy nem léptek tovább az evangélikus tanoktól, azaz nem lettek reformátusok, unitáriusok, anabaptisták.

Az a szlovák nyelv, amit ma ismerünk, csak az 1840-es évekre állt össze, gyakorlatilag Ludovít Stúr alkotása. A szlovák egyházi nyelv a cseh bibliafordítás, az ún, králicei biblia nyelve volt – közismert nevén a bibliscsina. Ez egy furcsa egyházi, "kánaáni" nyelv volt, amit ugyan értettek csehek és szlovákok egyaránt, de nem egyezett a köznapokban használt nyelvvel. A szlovák nyelvű evangélikusságba született csehek is integrálódtak 1620, a Fehérhegyi csata után, amikor a Habsburgok lényegében felszámolták a protestantizmust Csehországban. Aki nem tért át, az emigrált, többek között Magyarországra. Ilyen emigráns volt Juraj Tranowsky, azaz Georg Tranoscus, a Cithara Sanctorum énekeskönyv összeállítója. A Tranoscus több volt, mint énekeskönyv: énekei, imádságai, szövegei, nyelve, a huszadik századig meghatározták a szlovák kegyességet. (Közel háromszáz év alatt több, mint százhetven, egyre bővülő kiadást ért meg.) A Tranoscus sok huszita eredetű éneket is megőrzött.

Az evangélikus egyházat a 19. század első felében többször is illeték a "tót egyház" névvel. Ennek volt alapja. Fényes Elek 1847-es országleírása szerint a szlovákok aránya 7/12-ed (58%) volt az evangélikus egyházban – s ez egy alsó hangú becslés lehetett, ismerve a kor viszonyulását a nemzetiségekhez. A "tót egyház" minősítés azért is megállta a helyét, mert a 19. század első két harmadának szlovák nemzeti mozgalmának vezetői szinte kivétel nélkül evangélikusok, nem kis részben evangélikus lelkészek voltak. (Pl. Milan Miloslav Hodža, akinek egyik éneke a 452 szám alatt ma is megtalálható énekeskönyvünkben). Ez a felülreprezentáltság a szlovák nemzeti mozgalomban azért is érdekes, mert a szlovákok között is kisebbségben (nagyjából 20%) voltak az evangélikusok.

Szlovák evangélikusok a reformáció idején a mai Szlovákiában éltek. Még a 19. században is Nyitra, Turóc voltak a legevangelikusabb vármegyék Magyarországon, ahol még relatív többségben is voltak az evangélikusok. A

török kiűzésével érkeztek szlovákok az Alföldre – a telepítést részint a jobb természeti adottságok, de a helyben megígért (és általában be is tartott) szabad vallásgyakorlat lehetősége is elősegítette. Így lett a legnagyobb evangélikus gyülekezet a 19. század második felében már 30 ezres Békéscsaba. Kevésbé él a tudatunkban, hogy a mai Szerbia, Románia, és Horvátország területén is voltak szlovák (és német) evangélikus gyülekezetek, amelyek szintén a 18. századi telepítések eredményeként jöttek létre.

A 19. század első felétől jelentek meg a nemzetiségi feszültségek az egyházunkban. Ezek kezelése nem volt sem könnyű, sem tökéletes, de végül is sikerült időről időre megtalálni a *modus vivendi* annak ellenére, hogy a politika ezt a folyamatot folyamatosan igyekezett elmergesíteni. Az egységes magyarországi evangélikus egyházegyetem (az erdélyi szászok kivételével) még 1910-ben is masszívan három nyelvű volt, csak Trianonnal esett szét. A trianoni döntés után lett többségi magyar nyelvű az egyházunk, de ekkor azért még volt "szabad szemmel látható" német és szlovák része. A németeket végképp elerőtlenítette az 1945 utáni kitelepítés, a szlovákokat pedig a magyar-szlovák lakosságcsere gyengítette meg. A hazai szlovák nyelvű evangélikusságnak a városiasodás, a szocializmus közösség- és egyházromboló hatása, és modernizációval együtt járó asszimiláció vetett szinte teljes egészében véget.

A szlovák evangélikusság nemcsak nyelvében, hanem kegyességében is eltért a németektől és magyaroktól. Szokásaiban és dogmatikai karakterében is jóval konzervatívabb, ortodoxabb mint a magyar és német gyökerű evangélikusság. A népegyházi keretek legtovább és leginkább éppen a szlovák gyülekezeteknél maradtak fenn. Az *énekelt liturgia*, a papi öltözetben az *alba* használata ma is megvan a szlovákiai evangélikusoknál. Szintén a tradíció része, hogy igen erősen ragaszkodnak felekezetükhöz, csak óvatosan közelednek más felekezetűek felé.

Dr. Kertész Botond közlései alapján készült összeállítás